

**Ivan Milotić, *Grdoselo – povodom 60. obljetnice pronalaska
i 50. obljetnice objave Grdoselskog ulomka*, Muzej Grada Pazina,
Pazin 2009., 268 str.**

Povijest središnje Istre pripada skupini slabo istraženih znanstvenih područja. Iako se broj bibliografskih jedinica o Istri i njezinoj povijesti, poglavito u novije vrijeme, rapidno povećava, znanstveno zahtjevnija istraživanja središnjeg dijela Istre izostaju. To je jedan od razloga što je povijest Pazinske grofovije, u čijem su sastavu bili i Grdoselo, Kršikla i Butoniga, do danas umnogome nerazjašnjena.

Struktura najnovije knjige Ivana Milotića slijedi kronološki tijek, počevši od prapovijesti, antike, kasne antike, ranog srednjeg vijeka, razvijenog i kasnog srednjeg vijeka i dalje u novovjekovnu povijest. Riječ je o znanstvenoj studiji povijesti Grdosela utemeljenoj na epigrafskim i diplomatskim izvorima, saznanjima historiografije i na podacima koje je autor prikupljao na terenu upotrijebivši metodu poznatu u povijesnoj znanosti kao *oral history* čime se predstavlja kao povjesničar suvremenog metodološkog koncepta. Sam naslov knjige upozorava na važne obljetnice u svezi povijesti i povijesti pismenosti na ovom prostoru; to su dvije značajne obljetnice koje padaju u 2009. godinu, a odnose se na pronalazak glagoljičkog natpisa – Grdoselskog ulomka i njegovo prvo objavljivanje i znanstveno tumačenje koje je napravio akademik Branko Fučić.

Sadržaj knjige podijeljen je u 23 poglavlja, uz predgovor Denisa Visintina i uvodnik samog autora.

Kako je već naglašeno, autor slijedi kronološki model pisanja. Tako razumljivo započinje poglavljem o prapovijesti (str. 7 – 16). Tu je važno istaknuti kako je autorovo mišljenje da mjesni naziv Grdoselo potječe od prapovijesnog keltskog stanovništva ovih prostora čija je nazočnost posvjedočena na ostacima i u ostalom mjesnome nazivlju. Nazivu Grdosela autor će se ponovno vratiti u zasebnom poglavlju gdje će detaljnije izložiti svoju tezu.

Slijedi poglavlje o antici (17 – 38) koje prema autorovim shvaćanjima čini nerazdvojnu cjelinu s poglavljem o prapovijesti jer romanizacija na ovim prostorima nikada nije provedena, a predrimске zajednice održale su se do kasne antike. Osobita je vrijednost ovog poglavlja što donosi latinske izvornike antičkih natpisa, njihove prijevode i tumačenja.

Povijesno razdoblje kasne antike, bizantske pa franačke vlasti obrađeno u zasebnom dijelu knjige (39 – 50) predstavlja doba koje općenito, pa tako i o Istri, karakterizira oskudnost podacima. Kombinirajući malobrojne podatke iz mjesnog nazivlja, najstarije dokumentirane tragove crkvene povijesti i podatke iz kasnijih vremena, okušao se

u rekonstrukciji ovog razdoblja zaključivši da su Hrvati ovdje nazočni od kraja 6. st. te da je pokrštavanje provedeno po benediktincima i franačkim redovnicima.

Prvi spomen naselja Grdoselo Milotić smješta u 1250. godinu. Teza je utemeljena na arhivskim vrelima, čime negira do sada postojeće teze historiografije da se prvi spomen javlja u 10. ili 11. stoljeću (51 – 59).

Središnji je dio ove studije poglavlje o Grdoselskom ulomku (60 – 68). U tumačenju njegovoga sadržaja autor se oslanja na minuciozne Fučićeve radove, ali ipak, uvodi novinu stavljajući natpis u pravni kontekst, osobito glede borbe oko investiture. Važan je rezultat ovih istraživanja utvrđivanje točnog mjesta gdje se Grdoselski ulomak nalazio u vrijeme nastanka.

Slijede poglavlja o Grdoselu u 16. stoljeću (69 – 73) te o Uskočkome ratu i poraću (146 – 165) gdje je predstavio što su ratna pustošenja značila za ovaj kraj.

U kraćem poglavlju o povijesti naselja Kršikla (74 – 76) koje pripada župi Grdoselo autor je datirao prvi spomen naselja i naznačio najvažnije trenutke iz srednjovjekovne i novovjekovne povijesti ovoga malog istarskog naselja.

Jedno je od vrijednijih i najopsežnijih poglavlja ove studije ono o urbarijalnim propisima iz kraja 15. te početka i kraja 16. stoljeća (77 – 134). Riječ je o prvom i iznimno vrijednom prijevodu urbarijalnih propisa Pazinske grofovije za naselja Grdoselo, Črišnjevica, Kršikla, Butoniga i Kašćerga. Prijevod sadrži vrijedne komentare s točnom naznakom mjesnih mjera, urbarijalnih podavanja, njihovih naziva, značenja, itd. Prijevod je važan izvorni prinos poznavanju onovremene demografske situacije, crkvenih prilika, gospodarskog stanja, prehrambenih navika stanovnika i slično. Budući da je autor pravnik po struci, okušao se u prijevodu zahtjevnih srednjovjekovnih pravnih pojmova ili naziva instituta za koje u hrvatskom jeziku ne postoji odgovarajući naziv.

Poglavljje Topografija glagoljice na području Grdosela (135 – 143) sadrži popis, transkripciju i tumač svih dosad pronađenih glagoljičkih natpisa na ovom prostoru. Treba napomenuti da je autor upotpunio Fučićev popis, pridodavši mu čak 4 novopronađena natpisna svjedočanstva ispisana glagoljicom, od kojih 2 nisu do sada publicirana.

Opsežan i kvalitetan prikaz povijesti župe u različitim povijesnim vremenima (166 – 198), s detaljnim opisom crkvenih građevina, umjetničkog i sakralnog blaga, bratovština, groblja i crkvenog inventara daje u zasebnom poglavlju.

Raščlamba službe, značenja i važnosti župana u istarskim seoskim općinama te svojevrсна kodifikacija svih dostupnih podataka o konkretnim županima, podžupanima i županskim vijećima na području župe Grdoselo (župani u naseljima Grdoselo, Butoniga i Kršikla) našla je svoje mjesto u ovoj knjizi (199 – 214).

Zasebnim je poglavljima predstavljeno pitanje Grdosela na starim zemljovidima (224 – 227), posebna je pozornost pridana i temi starih mlinova na ovome području

(228 – 231), te za kulturnu povijest važan Dvolist brevijara iz Grdosela s kraja 14. stoljeća (144 – 145).

Knjiga ima 268 stranica (nešto više od 16 autorskih araka teksta), 87 bibliografskih jedinica, 457 bilježaka (fusnota). U knjigu je uključen opsežan sažetak na talijanskom jeziku te brojni slikovni prilozi. Na kraju knjige nalazi se zaključak (232 – 233), popis sačuvanih matičnih knjiga Grdosela i Kršikle (234 – 236), popis literature (237 – 242) te popis objavljenih i neobjavljenih izvora te zbirki izvora (243 – 246).

Vrijednost ove knjige temelji se podjednako i na uporabi izvornog arhivskog gradiva sa svježim istraživačkim pristupom i na novim zaključcima koje povijesna znanost neće moći zaobići. Autor je objedinjujući interdisciplinarni pristup, sustavnost izlaganja i orijentaciju na izvorno gradivo uspio napisati vjerodostojnu i pouzdanu znanstvenu studiju čije značenje prelazi okvire Grdosela. Ona je istovremeno riznica podataka za uži srednjoistarski prostor, ali i za šira razmatranja povijesti na razini Istre. Studija zadire u arheologiju, povijest, diplomatiku, filologiju ovog prostora te predstavlja pouzdan izvor saznanja za različita znanstvena društvena i humanistička područja.

Elvis Orbanić